

مذهب حنبلی

این مذهب در میان مذاهب فقهی اهل سنت، از نظر پیدایش و پیروان، در رتبه چهارم است...

پیشینه

این مذهب در میان مذاهب فقهی اهل سنت، از نظر پیدایش و پیروان، در رتبه چهارم است. مؤسس مذهب حنبلی، ابو عبدالله احمد بن محمد بن حنبل شیبانی است. او ریشه عربی داشت. جدش در زمان امویان فرماندار سرخس بوده. ابن حنبل در سال 164 ه.ق در شهر بغداد زاده شد و در کودکی قرآن را از بر کرد. ابتدا نزد قاضی ابویوسف به فراگیری فقه پرداخت، اما پس از مدتی به اهل حدیث روی آورد. او تا زمانی که شافعی به مصر نرفته بود، در نزد وی فقه آموخته و از شاگردان برجسته‌اش بود. اصرار او بر آفریده نبودن قرآن، او را رو در روی دولت عباسیان قرار داد. و در زمان معتصم به مدت 18 ماه به زندان افکنده شد. اما با به قدرت رسیدن متوکل، از او دلجویی شد و آن قدر قرب یافت که متوکل بی‌مشورت او کاری را به انجام نمی‌رسانید. ابن حنبل، پس از جدا شدن از شافعی، مذهب جدیدی را در فقه پی نهاد. بنیادهای این فقه بر پنج اصل استوار بود: کتاب الله، سنت رسول الله (ص)، فتاوی صحابه پیامبر، گفته برخی از صحابی که با قرآن سازگار می‌نمود و تمامی احادیث ضعیف. او آن قدر در استناد به حدیث مبالغه می‌کرد که بزرگانی همچون طبری و ابن ندیم او را از مجتهدان ندانسته‌اند. مهمترین اثر ابن حنبل، کتاب «مسند» اوست که دربردارنده سی هزار و اندی روایت است. این کتاب در شش جلد به چاپ رسیده است. از آثار دیگر او می‌توان به تفسیر قرآن، فضایل، طاعة الرسول و ناسخ و منسوخ اشاره نمود. مهمترین اثر فقهی او، مجموعه‌ای از فتاوی او در پاسخ به سؤالات دینی شاگردانش است که توسط ابن قیم (م 751) گردآوری شده است. این مجموعه در 20 جلد انتشار یافته است. محمد بن اسماعیل بخاری، مسلم بن الحجاج نیشابوری در شمار دانش‌اندوختگان مکتب اویند. ابن حنبل

در سال 241 ه.ق. در بغداد درگذشت .

مذهب حنبلی در قرن هشتم
ابن حنبل، پیش از آن که در زمره پیشوایان فقهی به شمار رود، پیشوای در عقاید بود. اوج این درخشش در روزگار متوکل بود. مذهب کلامی ابن حنبل تا آن جا پیش رفت که مذهب همه حدیث‌گرایان در عقاید گشت. با ظهور مذهب کلامی اشعری،

مذهب کلامی ابن حنبل جای خود را به آن داد .
اما پس از قرن‌ها، در قرن هشتم، ابن تیمیه (م 728) به احیای اندیشه کلامی احمد پرداخت. ابن تیمیه به احیای تنها اکتفا

نکرد، بلکه نوآوری‌هایی نیز به مکتب حنبلی افزود. از جمله بدعت بودن سفر زیارت حضرت نبی اکرم (ص)، ناهمگونی تبرک و

توسل با توحید و انکار بسیاری از فضیلت‌های اهل بیت که در روایات صحاح شش گانه و حتی در مسیند ابن حنبل آمده بود.
این موج نو حنبلی در برابر مخالفت دانشوران اسلامی یارای مقاومت پیدا نکرد و فروکش نمود، تا آن که محمد بن عبدالوهاب

(1115 - 1206 ه.ق) آن را دوباره به صحنه آورد.
تفکر نو حنبلی تفکری آمیخته با جمود است. آن گونه که دستاوردهای تمدن جدید، مانند عکسبرداری را بدون نص دینی بر منع

آن، به دیده تحریم می‌نگرد.

قلمرو

مذهب حنبلی در عربستان مذهب نخست است. در منطقه نجد عربستان اهل تسنن بیشتر حنبلی بوده و در حجاز با مذهب شافعی و در احساء با مذهب مالکی رقابت می‌کند.

یک چهارم مسلمانان شام حنبلی هستند. این مذهب سومین مذهب در فلسطین است و پیروان کم شماری در مصر، عمان و افغانستان دارد.

<http://www.hawzah.net/Hawzah/Articles/Articles.aspx?id=6471>

فقها و کتب فقهی مذهب حنبلی

فقهای معروف در این مذهب عبارتند از:

احمد بن شهاب الدین معروف به ابن تیمیه (م 738) صاحب مجموعه الرسائل الکبری و منهاج السنة و الفتاوی که در پنج جلد قرار دارد.

ابن قیم جوزی (م 751) مؤلف اعلام الموقعین عن رب العالمین این کتاب در چهار جلد قرار دارد و نیز مؤلف الطرق الحکمیه فی

السیاسة الشرعية و زاد المعاد فی هدی خیر العباد.

ابو الفرج عبد الرحمان معروف به ابن رجب صاحب الفوائد فی الفقه الاسلامی.

موفق الدین معروف به ابن قدامه (م 620) مؤلف کتاب المغنی که دارای 12 جزء است.

شمس الدین ابن قدامه مقدسی (م 682) نویسنده کتاب الشرح الکبیر که شرحی است بر المقنع.

عبدالرحمان مقدسی صاحب العمدة فی شرح العمدة.

ابوبکر بن هانی معروف به الاثرم صاحب کتاب السنن.

<http://www.hawzah.net/Hawzah/Articles/Articles.aspx?id=6475>

ویژگیها و منابع مذهب حنبلی

احمد بن حنبل سنت را حاکم بر قرآن دانسته و در فتاوی خود بر احادیث و فتاوی صحابی تکیه می‌زد. او بر طبق «مصلحت» فتوی نمی‌داد. آن گاه که نصی را روی در روی آن می‌یافت بر خلاف مالک عمل می‌کرد و هر گاه هم نصی را در برابر مصلحت

نمی‌دید، آن را مبنای حکم قرار می‌داد و همانند شافعی از مصلحت‌گریزان نبود.

احمد، حدیث مرسل و ضعیف را معتبر دانسته و آن را بر قیاس برتری می‌داد.

کاربرد قیاس در نزد او تنها در زمان ضرورت روا بود.

برخی از معتقدات مذهبی حنبلیه

1- در فقه حنبلی، رکن اصلی در معاملات، رضایت عاقلان بوده و هر معامله‌ای درست شمرده شده مگر آن که نصی بر بطلان آن رهنمون باشد.

2- حنابله در موضوع طهارت و نجاست، حساسیت ویژه‌ای داشته‌اند و از این جهت در میان مذاهب شهره‌اند.

3- فقه حنبلی با پذیرش اصل ذرایع گسترش ویژه‌ای یافته است. بر اساس این اصل، حکم غایات به وسایل آن و حکم نتایج به مقدماتش تسری می‌یابد.

4- ویژگی مهم حنبلیان توجه افراطی آنان نسبت به قضیه امر به معروف و نهی از منکر است .

1- او در نصوص که گویای تشبیه و یا تجسیم و رؤیت حق تعالی بود، تاویل را روا نمی‌دید .

2- معنی صحابی در نزد احمد معنایی فراگیر داشت و هر که را ولو در ساعتی با پیامبر به سر آورده بود، به او صحابی گفته می‌شد. مسلمانی که به صحابیی دشنام می‌داد، اسلام صحیحی در نگاه او نداشت.

با این همه، احمد خلافت امام علی بن ابی‌طالب (ع) را خلافتی معتبر و دینی می‌شمرد . از فضایی که برای او در مسندش یاد کرده بر می‌آید که احمد، علی (ع) را سرآمد صحابی در فضیلت‌ها می‌دانسته است.

3- احمد گزینش خلیفه پیشین و خلیفه بعد از خود را امری درست می‌دید. احمد اطاعت پیشوای پیروز را لازم دیده هر چند که آن پیشوا ستمکار باشد. او خواندن نماز جمعه به اقتدای بر چنین پیشوایی یا برگزیدگان او را وظیفه دانسته و دوباره‌خوانی آن نماز را بدعت می‌انگاشت .

4- ابن حنبل تارک نماز را کافر دانسته و قتلش را واجب می‌دید.

<http://www.hawzah.net/Hawzah/Articles/Articles.aspx?id=6472>